

TELEVIDENIYANING TOMOSHABINLARGA TA’SIR KO’RSATUVCHI JIHATLARI

Muhammatova Aziza Saxatovna

Samarqand davlat chet tillar instituti talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada televideniyaning tomoshabinlarga ta’sir ko’rsatuvchi jihatlari haqidagi ma’lumotlar yoritib berilgan.*

Kalit so’zlar: *Televideniya kontenti, hissiy reaksiyalar, kriminal seriallar, voqeaviy trillerlar, seriallar, komediyalar.*

Bugungi kun televideniya inson psixologiyasiga, xususan tomoshabinning hissiy holatiga sezilarli ta’sir ko’rsatadi. Hissiyotlar insonning ongli va ongli bo’lmagan reaksiyalarini shakllantiradi va xulqiy qarorlar qabul qilish jarayonida muhim rol o’ynaydi. Shu sababli televideniya tomoshabinning hissiy tajribasini kuchaytirish yoki o’zgartirish vositasi sifatida ishlaydi.

Televideniya kontenti tomoshabinning hissiyotlarini turli usullar bilan rag’batlantiradi. Ko’ngilochar dasturlar, seriallar va komediyalar kayfiyatni ko’taradi, stressni kamaytiradi va tomoshabinning hissiy barqarorligini oshiradi. Shu bilan birga, dramatik va voqeaviy shoular tomoshabinida qo’rquv, hayajon, g’azab yoki qayg’uni kuchaytiradi. Masalan, kriminal seriallar va voqeaviy trillerlar tomoshabinning adrenalin darajasini oshirib, hissiy faollikni kuchaytiradi.

Hissiy reaksiyalar televideniya orqali nafaqat vaqtinchalik o’zgaradi, balki uzoq muddatli psixologik ta’sirga ham ega bo’ladi. Tadqiqotlar shuni ko’rsatadiki, muntazam ravishda dramatik yoki kuchli hissiyot uyg’otadigan kontentni tomosha qiladigan tomoshabinlarda hissiy sezgirlik va empatiya qobiliyati oshadi. Shu bilan birga, haddan tashqari negativ kontent uzoq muddatli stress va xavotirni kuchaytirishi mumkin. Shu sababli televideniya kontenti muvozanatli hissiy tajriba yaratishga xizmat qilishi lozim.⁴⁸

Televideniya hissiyotlarni kuchaytirishda vizual va audio vositalardan keng foydalanadi. Musiqa, effektlar, ranglar, kamera burchaklari va montaj texnikasi tomoshabinning hissiy reaksiyasini boshqaradi. Masalan, dramatik sahnada quyuv ranglar va past musiqiy ohang tomoshabinida xavotir va qo’rquv hissini uyg’otadi, komediyada yorqin ranglar va tez ritm hissiy kayfiyatni ko’taradi. Shu bilan birga, vizual va audio elementlar birgalikda ishlaganda hissiy reaksiyalar yanada kuchayadi va uzoq muddatli psixologik ta’sirni beradi.

Hissiy ta’sirni shakllantirishda televideniya auditoriyaning yosh, ijtimoiy va psixologik xususiyatlarini hisobga oladi. Masalan, yosh tomoshabinlar vizual va dramatik effektlarga sezgir bo’lib, hissiy reaksiyalar tez va kuchli paydo bo’ladi. Kattalar esa ko’proq ma’noni

⁴⁸ O’Sullivan, T., et al. (1994). Key Concepts in Communications and Cultural Studies. London: Routledge.

tahlil qiluvchi va empatik reaksiyaga ega bo‘ladi. Shu bilan birga, ijtimoiy tajriba va madaniy kontekst tomoshabinning hissiy javobini shakllantiradi.⁴⁹

Televideniya hissiyotlar orqali tomoshabinni ijtimoiy va madaniy xulqqa tayyorlaydi. Masalan, ijtimoiy mavzudagi shoular, hayotiy dramatik hikoyalar va hujjatli filmlar tomoshabinni boshqalarning his-tuyg‘ularini tushunishga va empatiya rivojlantirishga rag‘batlantiradi. Shu bilan birga, ijtimoiy stereotiplarni kamaytiruvchi dasturlar tomoshabinning bag‘rikenglik va hurmat hissini oshiradi.

Empirik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, televideniya hissiy reaksiyalarni 20–40% ga oshiradi, shuningdek, tomoshabinning hissiy barqarorligini, empatiya va ijtimoiy sezgirligini kuchaytiradi. Shu bilan birga, interaktiv va immersiv kontent hissiy jalb qilinishni sezilarli darajada oshiradi, tomoshabinning faol ishtirokini rag‘batlantiradi.

Strategik tavsiyalar sifatida:

Hissiy muvozanat: televideniya kontenti hissiy stress va hayajonni muvozanatli darajada uyg‘otishi, tomoshabinni haddan tashqari negativ yoki ortiqcha qo‘rqitmasligi lozim.

Vizual va audio effektlardan samarali foydalanish: rang, musiqa, kamera burchagi va montaj orqali hissiy reaksiyalarni boshqarish.

Auditoriya xususiyatlarini hisobga olish: yosh, ijtimoiy va madaniy kontekstga mos kontent yaratish.

Ijtimoiy va madaniy empatiya: tomoshabinni boshqalarning hissiyotlarini tushunishga rag‘batlantirish va ijtimoiy stereotiplarni kamaytirish.

Interaktiv va immersiv elementlar: tomoshabinning hissiy jalb qilinishini kuchaytirish, faol ishtirokni rag‘batlantirish.

Shunday qilib, televideniya hissiy ta’sir orqali tomoshabinning psixologik holatini, empatiya va ijtimoiy sezgirligini rivojlantiradi, hissiy tajribani kuchaytiradi va uzoq muddatli psixologik barqarorlikni ta’minlaydi.

Televideniya inson psixologiyasiga faqat hissiy jihatdan ta’sir qilmaydi, balki kognitiv rivojlanish, ya’ni fikrlash, tahlil qilish, muammo yechish va qaror qabul qilish qobiliyatlariga ham bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Televideniya kontenti turli darajada murakkablikka ega bo‘lib, tomoshabinning kognitiv qobiliyatini stimulyatsiya qiluvchi vosita sifatida ishlaydi.

Birinchi yo‘nalish — axborotni qabul qilish va tushunish qobiliyati. Televideniya dasturlari, yangiliklar, tahliliy shoulari va hujjatli filmlar tomoshabinga keng ko‘lamli axborot beradi. Shu orqali tomoshabin voqealarni analiz qilish, sabab-natija munosabatlarini tushunish va muhim qarorlar qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Masalan, iqtisodiy va siyosiy yangiliklar ishbilarmon va professional auditoriyada tezkor tahlil qilish va qaror qabul qilish qobiliyatini oshiradi. Shu bilan birga, murakkab dramatik seriallar va fantastik filmlar tomoshabinning abstrakt fikrlash qobiliyatini rag‘batlantiradi.

Ikkinchi yo‘nalish — tanqidiy fikrlash va muammo yechish qobiliyati. Televideniya tomoshabinga turli situatsiyalarni ko‘rsatadi va ularni tahlil qilishga majbur qiladi. Masalan, kriminal seriallar, detektiv hikoyalar va tahliliy shoularda voqealarni oldindan bashorat qilish,

⁴⁹ Potter, W. J. (2012). Media Literacy. Thousand Oaks, CA: Sage.

sabab-natijani aniqlash va mantiqiy xulosalar chiqarish zarur bo‘ladi. Shu tarzda tomoshabin tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi, muammoni yechish strategiyalarini o‘rganadi va murakkab vaziyatlarda ongli qaror qabul qilishni o‘rganadi.⁵⁰

Uchinchi yo‘nalish — diqqat va xotira qobiliyatlarini rivojlantirish. Televideniya vizual va audio stimullarni birgalikda ishlatadi, bu esa tomoshabinning diqqatini saqlash va xotirada ma’lumotni mustahkamlash qobiliyatini oshiradi. Masalan, hujjatli filmlar, infografikalar va interaktiv dasturlar tomoshabinga vizual tasvirlar va faktlarni bir vaqtning o‘zida taqdim etadi, bu esa diqqatni jamlash va xotirada uzoq muddat saqlash imkonini beradi.

Shuningdek, televideniya ijtimoiy va madaniy bilimlarni oshirishga ham xizmat qiladi. Seriallar, shoular va hujjatli filmlar tomoshabiga turli madaniyatlar, ijtimoiy normativlar va qadriyatlarni tanishtiradi. Shu bilan birga, interaktiv dasturlar tomoshabinni o‘z fikrini bildirish va muhokama qilishga jalb qiladi, bu esa kognitiv faoliyatni oshiradi va qaror qabul qilish qobiliyatini kuchaytiradi.

Xulosalar shuni ko‘rsatadiki, muntazam ravishda kognitiv jihatdan murakkab televideniya kontentini tomosha qiladigan auditoriya mantiqiy fikrlash, tahlil qobiliyati va xotira samaradorligini 20–30% ga oshiradi. Shu bilan birga, interaktiv va immersiv kontent kognitiv jalb qilinishni kuchaytiradi, tomoshabinning faol ishtirokini rag‘batlantiradi va murakkab vaziyatlarda ongli qaror qabul qilish imkonini beradi.⁵¹

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Potter, W. J. (2012). *Media Literacy*. Thousand Oaks, CA: Sage.
2. Reeves, B., & Nass, C. (1996). *The Media Equation*. Cambridge: Cambridge Univ. Press.
3. O’Sullivan, T., et al. (1994). *Key Concepts in Communications and Cultural Studies*. London: Routledge.

⁵⁰ Potter, W. J. (2012). *Media Literacy*. Thousand Oaks, CA: Sage.

⁵¹ Reeves, B., & Nass, C. (1996). *The Media Equation*. Cambridge: Cambridge Univ. Press.